

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Eszmék az egyház és vallásos élet köréből. Szűcs István. — Tisztázzuk a ²⁰⁹/₁₈₈₈-t. Nagy Elek. — Múlasztási pénzek és tankönyvek. Vári Sz. Sámuel. — Közügyein k. A nagyváradai jogakadémia ünnepe. Dr. Kovács Sándor. — A szintyei ev. ref. leányegyház öröme. Nagy Sándor. — A „Quaerens“-nek adott válaszok s néhány szó az egyházközségi gondnokok választásáról. Szűk Károly. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

Eszmék az egyház és vallásos élet köréből.

I.

Az 1530-ik évben V. Károly császár által Speyerben (Spira) összehívott birodalmi gyűlésen az újított vallás követői (miként ez általában tudva van) az ellen, hogy ők hit dolgában egyébre, mint a mi az ó- és újszövetségi szentíratban, illetve evangéliomban megírva, találatik, kényszeríttessenek, ünnepélyes óvást, tiltakozást adván be, ezen tiltakozásokért protestánsoknak neveztetek el.

E nevezetet magok az újított vallás követői is nem repudiálván, rajtuk maradt a protestáns elnevezés. Azon időtől fogva közösen protestánsoknak neveztetek az újított vallás követői akkor is, midőn ők egyrészen az ágostai hitvallás szerint, másrészen pedig a helvétiai hitvallás szerint kezdték értelmezni az evangéliomot. Igenis, mindkét hitvallásuk protestáns név alatt élvezték a XVI-ik században elébb kevés ideig a béke és nyugalom áldásait, s majd e közös név alatt szenvedték az ellenökben felviharzott vallásos üldözések nyomorait, s a 30 éves vallás-háborúnak ellenökbe irányzott irtó csapásait s végre 1648-ik évben a westfáliai (Münster és Oznabrück) béke alkalmával közösen a fentjelzett két hitvallású evangélikusoknak, mint protestánsoknak biztosított Németországban vallások háborítatlan gyakorlata. Látnivaló ebből, hogy protestáns név alatt tulajdonképen csakis az ágostai és helvétiai vallástételt tartó evangélikusok érthetők, —

ha szinte későbbi időkben a róm. kath. vallástól elszakadott különböző értelműek (a fentebb jelzett előadás szerint nem helyesen) protestáns név alá foglaltattak is.

Néher (Stephan Jakob) tübingai egyetemen a hit-tani facultas róm. kath. részének nagyhírű tanára ily című művében: „Kirchliche Geographie und Statistik I—III. Theile. Regensburg 1864—1868.“ és Silbernagel Izidor ily című művében: „Verfassung sämmtlicher Kirchen des Orients. Landshut 1865.“, a midőn a keresztyén vallás különböző felekezeteit elsorolják és a róm. kath., görög-kath. és görög-keleti egyházon kívüli keresztyéneket elszámolják, mindnyájokat protestáns nevezet alá sorolva, azt jegyzik meg, hogy ezen nagyszámú úgynevezett protestánsok egymástól hit dolgában mindnyájan különböznek és csakis a római katholicismus elleni közös gyűlöletben egyeznek meg.

Pedig ezen állítás nem felel meg a valóságnak. Abból, hogy hit dolgában a római katholicismustól különböző értelemben legyen valaki, azt következtetni, hogy az ez által a róm. katolicusoknak gyűlölője legyen, épen oly képtelenség, mint az a feltevés, hogy a ki politikai tekintetben egymástól eltérő nézetben van, ez a miatt gyűlölködéssel viseltetnék a tőle különböző politikai nézetű felebarátja iránt.

A protestánsok, mint a Krisztus által alapított evangéliomi vallásnak követői, Idvezítőjök példáját követve, szeretik felebarátjokat és így természetesen a római katolicusokat is, habár velök hit dolgában nem értenek is mindenekben egyet. És ha mégis feltéve, de meg nem engedve, lenne is némi tartózkodó viselkedés a protestánsoknál a római katholicismus iránt, ennek oka aligha azon körülményre nem vezethető vissza, hogy máig is a protestánsoknak szájokban maradt utóize azon üldöztetéseknek, melyek a XVI. és XVII-ik századokban, vallásokhoz való ragaszkodásuk miatt, a római katholicismus előharczosai-

nak, a jézsuitáknak bujtogatása folytán félrevezetett némely túlbuzgók hatalmaskodása által idéztettek elő. Természetes, hogy az ilyen erőszakos hittérítési mániában szenvedők nem vették jól észökbe, hogy a XVI. és XVII-ik században a római katholicismustól elszakadott és újított valláshoz pártolt felebarátjaik nem bevándorolt idegenek s nem az országba bekéredzett népfaj, hanem közös ősköztől származott atyafiak, esontjuktól való csont, vérökből való vér voltak, kiknek közös elődeik együtt éltek a közhaza javára, együtt harcoltak az ország megmaradásáért s porladozó tetemeik elhamvadozva gyarapítják a földnek, e közös édes anyának termékeny talaját. Nem vették továbbá az ilyen túlbuzgó hittérítők azt a nagy igazságot sem észbe, hogy az emberi művelődés szempontjából bölcsen rendelte azt a menynevei gondviselés, mikép a római katholicismusként stabilismusra hajló iránya a protestantizmus előrehaladni törekvő irányával, viszont a protestantizmusnak rohamosan előresiető iránya a római katholicismusként conservativismusra hajló irányával ellensúlyoztassék.

Szücs István.

Tisztázzuk a $\frac{209}{1888}$ -t.

E lap olvasói közül többek előtt tudva van, hogy az idézett számú esperesi javaslatnak minő előzményei voltak. A n. bányai egyházmegye ugyanis inkább az egyöntetűség érdekében zörgetett, noha nem feledte hangsúlyozni a mai kor kívánalmainak tekintetbe vételét sem. Különös valami ez a „kor-kívánalom“, hogy még a stóla kérdésére is rákapaszkodik. A debreczeni egyházmegye pedig, több lelkészi szolgálatok közül a temetést kiválasztva, annak stólája felemelését célzó indokolt javaslatát kéri egyházkerületi gyűlésünk előtt az 58-ik számú végzéshez alkalmazni. Ha jól emlékezem, ez utóbbi egyházmegye előtt két cél lebegett láthatóan. Első az, hogy a predikációs temetések — melyek sokszor tárgyszegények — apadjanak; második pedig, hogy a temetési szertartás tekintélye a lelkész jelenléte által emeltessek; a harmadik, láthatatlannak vélt cél pedig, legalább szerintem az vala, hogy az elsőnek elérésével, az egyfelől így elvesztett jövedelem másfelől nyerttel pótolva legyen.

Ez előzmények után kimondom, hogy én a stóla felemelését nem helyeslem. Nem helyeslem, mert átallani szoktam minden oly intézkedést, melyről népünk logikája az ő sok oldalról igénybe vett fizető képességének újabb megterhelésére következtet. Nem helyeslem, mert nálunk a gyülekezeti tagok tárczája, kivált kisdud egyházainkban, ha kevés is a fizetésünk, lehetőségig, sőt olykor azon túl is igénybe van véve az egyházi terhek hordozása által.

Épen azért én meglepődtem volna az eddigi stólával, akármilyen is a hangsúlyozott „kor kívánalma“; mert a hallgatag kiabáló kor kívánalma meg az, hogy stólafizetési emelésekkel ne terheljük hallgatóinkat; inkább mi áldozunk önös önérdékünkben, mintsem népünk riadjon vissza, idegenedjék el a teher hordozásától. Hanem az egyöntetűséget sok tekintetben igenis óhajtom. Most valóban a hány ház, annyi a szokás, a mi

aztán híveinknek is alkalmat ad a gánososkodó bírálatra, együnk magasztalván, másikat kisebbitvén.

Ezek után lássuk az X. Y. javaslatát és az ő általa felvett kérdést.

Kiindulásul elfogadom az X. Y. logikáját, mint olyat, mely úgy fogja fel a kereszteleési díjazást, hogy az a szolgálat alkalmával végzett fáradságért, nem pedig a beírásért fizetetik. De már a logikája által felfedezett jövedelmi forrásból meríteni nem óhajtok; én ugyan nem szeretném, ha az esketési és temetési anyakönyvvezetésért is fizetést kellene húznom.

De elmélkedem itt egy kicsit tovább. Midőn eddig úgy tanultuk és tudtuk, hogy a kereszteleési beírásért fizetik most a hívek az 50 krt, majd a 2 frtot, ki tudja ismét majd mennyit, azt azonban soha nem tanultam, nem is hallottam, nem is olvastam, hogy miért a beírásért és nem a kereszteleésért: nekem úgy tetszik, hogy ez a §. ügyetlen, hogy ne mondjam, félrevezetni akaró mázt kapott a maga visszataszítónak vélt alakjára. Valaha, valamelyik intéző kör talán úgy okoskodott, hogy a szentírást olvasható népünk tudja, miszerint a mennybe menő Krisztusnak e rendeletében: elmenvén, tanítványokká tegyetek minden népeket, megkeresztelvén őket Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevébe — nincs foglalva jog a kereszteleés teljesítéseért díjt venni. Igaz, hogy nincs! de hát van-e a tanítványokká tételt illetőleg? s mégis nyíltan fizettetünk a tanítványokkal, mert írva van: méltó a munkás a maga béérére. Ez okból nem értem, hogy egyházi rendszabályunkban mért kellene továbbra is ott maradnia ez ügyetlen szabálynak, mely nem a kereszteleésért, hanem a beírásért rendeli a stólát, és mégis különböző helyeken, különböző fokozat szerint fizettet, holott bárhol is a beírás csakis a lelkészi lakba tér vissza. . . . Vagy talán, mint az előttünk levő javaslat is sejteti, az a cél, hogy a kereszteleés csakis a templomban történjék, a lelkészi lakban pedig ne alkalmatlankodjanak s a tiszteletes vagy nt. urat ne sétáltassák az új szülött feletti örömmel telt, sokszor távoli hajlékba?! Ez így helyes, de hát mire való akkor a tiszta okot lepel alá vonni s a §-t logikátlanná tenni? Ha így volt a multban, nincs reá elfogadható ok, hogy úgy legyen a jövőben. Ez már aztán valóban kívánalma a mai kornak!!

Azonban menjünk tovább! A felvett javaslat szerint: „kereszteleési beírásért, ha a kereszteleés templomban történt, fizetendő 50 kr; ugyanazért, ha a kereszteleés a lelkészi lakban történt (a gyermek betegsége esetén kívül), fizetendő 1 frt, — ha a kereszteleés magánháznál történt, fizetendő 3 frt. Szabad legyen kérdeni: e §-nál nem ezélszerűbb és szabatosabb-e a régi?! Miért fizetendő a templomban végzett kereszteleésért kevesebb, mint a lelkészi lakban történtért?! Hiszen a templomba menni kell, a lakomban pedig benne vagyok, csak palástomat kötöm fel. S azon törvény szerint, mely nem határozza meg, hogy a templomi kereszteleés csak pl. istentisztelet alkalmával történhetik: a nép méltán felleli, a maga javára kiokoskodja, hogy a templomban keresztelesteti meg mindenkor a maga gyermekét s nekem menni kell 50 krért, mert a §. úgy magyarázza. Aztán, hát ez a gyermek betegsége esetére vonatkozó parentheses megkülönböztetés micsoda erőteljes surlódási csíra! Avagy előbb orvosi eljárást alkalmazunk az 50 krért egészséges gyermekét is betegnek nyilvánító szüle ellen? Vagy milyen az a beteg és egészséges gyermek?! Fázom az ilyen parentheses §-tól“. A minket és híveinket szabályozó §. legyen világos, mint a fellegtelen nap, — még akkor is vetődik riasztó árnyéka, hát ha még sötét is, mint borongós éjszaka?!

A javaslat szerint a házasulók hirdetéséért előre fizetendő 1 frt. Esketésért szokott napon és időben a templomban 2 frt; esketésért a rendes időn kívül a templomban 4 frt, a háznál 5 frt. Szerintem e pontok is nélkülözök a szabatoságot. Ugyanis a stóla voltaképen mind előre fizetendő. Tehát az „előre” vagy schol, vagy mindenütt, vagy legalább legelő egy tájékoztató pontban ott legyen. Továbbá fordul elő „szokott napon és időben, rendes időn kívül” kifejezés. Kérdem: melyik az a „szokott nap”, mikor áll be a „rendes idő” s mikor múlik el? Mert engedelmet kérek, olyanformán vagyunk, mint a czinkotai kántor és a nap feljöttének helyéről kérdezősködő király: a „szokott nap” és „rendes idő” más itt és más ott. A régi §. itt is jobb, mint az új. Én így bátorokodnám módosítani: esketésért kánonszerű napokon délelőtti 10 óráig a templomban 2 frt, magánháznál 5 frt; nem kánonszerű napon és rendes időn kívül esketni nem szabad. E szerint a „szokott napon” törleendő, mert egyik papnak egyik, másiknak másik a szokott napja, s a miatt abból, midőn külön gyülekezetből szövetkeznek a felek, sok zavar, kellemetlenség származik. 10 órán túl és főleg délután pedig magasabb stóláért is azért nem engedném meg az esketést, mert már akkor . . . ne írjuk ki a többit.

A hirdetés díját, valamint az arról szóló bizonyítványt is sokallom, és pedig azért, mert a hirdetést és bizonyítványt a legszegényebb házaspár sem nélkülözheti. Már most egy szegény, de Isten törvénye szerint élni akaró pár pl. két gyülekezetből akar társulni s a hirdetés kerül neki 2 frtba, a bizonyítvány 2 frtba, esetleg kell neki 2 keresztlevél, arra bélyeg, mint a bizonyítványra is, — esketésre 2 frt, summa summarum 9 frt 50 kr. Sok ez szegény embertől; s tapasztalatból beszélve attól tartok, hogy az ilyen, tárczákat kecségető §. a szívünket szomorító vadházasságok szaporítója lesz. A valláserköcsiség jól felfogott érdekéből arra kellene törekedni anyagi kárunkkal is, hogy a házassági egybekelés financiaális akadály ne szaporodjék, hanem apadjon.

A temetési stólára vonatkozó §. helyett is jobban szeretném megtartani a régít. Az új nyilván mutatja, hogy általánosságban csak imádságra óhajt szorítkozni, mintha azt kívánná, hogy a gyülekezetben minél többre lehessen anyagi ok miatt e példabeszédet alkalmazni: „te belőled sem lesz prédikációs halott”. Ez elvet nem helyeslem. A mi szegény népünk nem bírja az ily magas stólát s azért megfosztjuk a végtisztesség épületes oktatásaiban való részesüléstől?! Ezt kár tenni! A predikációnak nem értékét kell számítani, mert az sokszor 5—6 frttal nincs megfizetve: hanem azt, hogy sokszor nem csak pénzért szolgálunk s a stóla csak pótlék, némi tiszteletdíj attól, ki másként is fizet nekünk.

Az énekvezéri szolgálat díjazása ellen nem szólok, mert a tanító urakat érdeklí, de meg nekik bizony méltányos is az a 2 vagy 1 frt, mert sokszor nagy és rossz utakat kell tenniök.

A családi értesítők díját se vinném magasabbra 4 eseten túl 4 frtnál; mert azt nyerjük vele, hogy visszatetszést szűl és a jegyző urak az eddigi gyakorlatoknál is ügyesebben kiokoskodják, hogy családi értesítőre ne legyen szükség.

Hanem a visszas házasok kibékítéséért, mivel az a javaslatban nem említett bizonyítvánnyal jár, a 3 frtot keveslem; azt a lelkész nagyon megérdemli pusztán a békéltetés fárasztó kellemetlenségéért, s mikor egyszerű hirdetési bizonyítványo-

kért javasoltatik 2 frt, vajjon egy békéltetésről szólóért nem inkább megérdemelnők-e azt a 2 frtot s így az egészért 5 forintot? A vagyontalanoknál itt is különbséget tennék. Ki van a javaslatból hagyva az erköcsi bizonyítvány díja, mikor azt a lelkész állítja ki és mikor a községi bíró által kiállítottat kell megerősíteni. Ez pótlendő.

Ki van továbbá hagyva azon eligazító útasítás is, mely keresztelés, esketés, temetkezés alkalmával a mellőzött lelkész mihez tartása végett szükséges. Ez is nélkülözhetetlen, hogy miért? — fájdalom, könnyű kitalálni!

Ezekben kívántam a 209/1888. sz. alatt felvetett ügühöz szólani. Legyen meggyőződve bárki is, hogy szörszálakat hasogatni én nem akartam, hanem az ügyre vonatkozó véleményemet, igaz érdekeltségből őszintén óhajtottam kifejezni.

Nagy Elek,
ev. ref. lelkész.

Múlasztási pénzek és tankönyvek.

A vallás- és közoktatási m. kir. minisztérium az 1868. XXXVIII. t. cz. végrehajtására 1869-ben kiadott Utasítása 2. §-a szerint a községi előljáróság az iskolát múlasztott tanköteleseket megbüntetvén, eljárásáról az iskolaszéket, vagy az illető egyházi hatóságot értesíteni köteles, s a behajtott múlasztási pénz az iskola vagyennához csatolandó (1868. XXXVIII. t. cz. 4. §.).

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága végrehajtó bizottsága évről-évre megújítja egyházkerülete 1885. évi áprilhóban tartott közgyűlése jegyzőkönyvének 72. sz. a. határozatát: „Egyházkerületünk népiskoláiban mindenütt az egyházkerület tulajdonát tevő kézikönyvek használtassanak; mely kötelező szabály ellenőrzésére az egyházmegyék esperesei általában a lelkészek felkéretnek és útasíttatnak”.

A . . . megyei kir. tanfelügyelő épen úgy évről-évre — többször is egy évben — a múlasztási pénzeket kezelve, ezen összegeken más könyveket zaklatólag rendel a népiskolákba ev. ref. tanulók számára is, hivatkozván megyéje közigazgatási bizottsága 1885. évi okt. 14 én 1838. sz. a. körrendeletére.

Tehát kir. tanfelügyelő kezeli a múlasztási pénzeket talán 200 iskolából? megyei közigazgatási bizottság választja, nevezi és rendeli a tankönyveket?

Alólírt lelkész — a kánonszerű egyházlátogatás szem előtt tartásával — a kir. tanfelügyelő rendeletére hátíratozta: „nincs beszerezve a tankönyv; a tanfelügyelő sem a múlasztási pénzeket nem kezelheti, sem bármely hatóság saját felekezetünkbeli fölöttes egyházkormányunkon kívül tankönyveket népiskoláinkba még ingyen sem küldhet”. — Hibáztam-e?

Vári Sz. Sámuel.

Közügyeink.

A nagyváradi jogakadémia ünnepe.

A nagyváradi kir. jogakadémia százéves fennállásának örömmünepét tartván, erre a debreczeni jogakadémiát is, mint testvérintézetet meghívta s főt. püspök úr intézkedése folytán

lehetővé vált, hogy főiskolánkat ezen az ünnepélyen két jogtanár képviselje, nev. dr. Bacsoni Lajos s e sorok írója. Az ünnep programja két napra szólt, márcz. 16. és 17-ikére s tulajdonképen azon hangversenynyel vette kezdetét, mely szombaton este, igen díszes és nagy számú közönség jelenlétében a város egyik előkelő vendéglőjében tartatott. Fénypontjai a vasárnapi tulajdonképi ünnepélynek: a premontreiek egyszerű templomában tartott Te Deum s Schlauch váradi r. kath. püspök egyházi beszéde s a jogakadémia dísztermében lefolyt ünnepélyességek voltak, melyek az egyházi, világi, iskolai és katonai hatóságok rendkívüli érdeklődése mellett folytak le. Együtt volt itt N.-Várad értelmiségének színe-java, kikhez a kolozsvári egyetem négy tagú küldöttsége (dr. Kolosváry Sándor rector vezetése alatt dr. Groisz, dr. Szabó Sándor, dr. Nagy Ferencz), a kecskeméti jogakadémia képviselői (dr. Szeles és dr. Kis J. jogtanárok) s mi debreczeniek csatlakoztunk. Schlauch püspök szónoki erejének teljes hatalmával tartá egyházi beszédét, fejtegetvén a vallás és a tudomány közti viszonyt. Majd ezután a templomból a közellevő akadémia dísztermében gyűlt össze a hallgatóság, mely terem ezen alkalomra különösen fel volt díszítve s egyik szegletében az intézet alapítójának, Mária Terézia királynénak, virágok közé helyezett életnagyságú képe volt helyezve. Az akadémia érdemes igazgatójának, dr. Bozóky Alajosnak, az intézet történetét híven feltüntető, s a figyelmet folytonosan ébren tartó megnyitó beszéde után az akadémia derék hallgatóinak is jutott szerep (szaválás, éneklés), melynek dícsérettel meg is feleltek. Meg kell még említenem, hogy az intézet egyik jeles tanára, dr. Sipos Árpád is olvasott egy szakértekezést, melynek megtörténte után egy óra felé oszlott szét a díszes közönség, hogy a társas vacsoránál ismét majdnem teljesen együtt legyen. Az első pohárköszöntőt a főispán, b. Dőri mondotta ő Felségére, melyet a nagy közönség állva hallgatott s végül zajosan megéljenzett; majd Szalay Imre min. oszt. tanácsos a vallás- és közokt. miniszter, Gyolokay Lajos törv. elnök pedig az igazságügyi miniszter képviselőjében mondtak pohárköszöntőt s kívántak az akadémianak felvirágzást, hálás tanítványokat stb.

A rendezőség figyelme mindenre kiterjedt, minden a legjobb rendben s teljes megalégedésre történt volna, ha az üdvözlő sürgönyök felolvasása alkalmával néhány túlbuzgó ifjú zajongást nem idéz elő, a mi széles körben okozott visszatetszést s az ünnepély méltó befejezését is megzavarta. Nincs fényárny nélkül!

Az összbemutató, melyet az ünnepélyről haza hoztunk magunkkal, igen kedvező. Megismerkedtünk egy lelkes tanárral, melynek élén egy nagyérdemű igazgató áll, a ki fáradságot és akadályokat nem ismerve hozta létre a szép ünnepélyt; elismerésünket kivívta a megye, mely tradícióit követve, 500 frtra rúgó alapítványt tett a jogászsegélyző egyesület javára, és a város is, mely a jogakadémiák fentartása érdekében az ünnepélyt megelőző napon tartott rendkívüli közgyűléséből felírt a minisztériumhoz; tiszteletünkkel adózunk az intelligens közönség iránt is, mely az ünnepélyen való tömeges részvételével a culturalis érdekek iránt tanúsított érzékének kiváló bizonyosságát adta s végre, a legnagyobb elismeréssel kell még nyilatkoznom azon kegyeletről, melyet a nagyváradi jogakadémia volt hallgatói alma materük iránt lépten-nyomon tanúsítottak. Ez feljegyzésre méltó mozzanat... gyümölcséről ismerni meg a fát!

A mily szívélyes volt a fogadtatás, oly nehéz volt a meg-

válás. A tanárkar, igazgatójával együtt, az indóházig kísért el bennünket s az elváláskor ismételten megköszönték a főiskola képviseltetését, mi viszont azt kívántuk, hogy intézetük — melynek culturalis nagy jelentőségét a nagy közönség élénk részvéte documentálta — éljen, növekedjék és virágozzék a megkezdett második századon keresztül is!

A vonat elindult... útközben azon gondolkodtam, vajjon Debreczen, e gazdag város, a debreczeni nagy egyház, a környék, az egyházkerület, hasonló érzelmekkel lesznek-e majd ellátva jogakadémiánk iránt, ha nem sokára üt a felső oktatás rendezésének órája, mint a minő érzelmekkel vannak eltelve a váradiak jogakadémiájok iránt? Nem titkolom el, keserű érzés vett rajtam erőt. Tizennégy éve vagyok ezen tanintézet tanára s még egy példát sem tudok felhozni oly alapítvány iránt, mely a jogakadémia specialis érdekeire figyelemmel tételt volna, *pedig a kegyes s még most is élő alapítók nagyobb része épen mint ügyvéd, mint bíró stb., szóval mint gyakorlati jogász működött az életben.* Avagy *hiszi-e azt valaki, hogy 6 rendes jogtanári tanszékekkel fel lehet sokáig tartani az ország legnépesebb jogakadémiáját?* Én nem hiszem. A közeljövő igazat fog adni nekem, mely előnkbe kiáltja majd e szót: aut — aut! Ha megértjük: élünk; ha nem értjük: létezni megszűnünk. Missió és köztámogatás nélkül egy felsőbb tanintézet sem képes a mai időkben megtartani helyét. Ezek nélkül nincs megélés, hanem csak stagnatio. De ekkor a többi hitfelekezetek és az állam felibünk emelkednek, mi meg azután... elgondolkozhatunk — régi dicsőségünkről.

Dr. Kovács Sándor.

A szintyei ev. ref. leányegyház öröme.

Szintyén (egy aradmegyei erős oláh községben) a közelmultban 56 magyar család telepedett meg, kik itt iskola nélkül a legnagyobb mértékben ki lettek volna téve az erősebb elem általi elnyeletés veszélyének.

Kegyes jóltevők bőkezű adakozása s a 47 családra menő helvét és ágostai hitvallásúak áldozatkészsége a mult évben egy, a helyi viszonyoknak teljesen megfelelő iskolát hozott itt létre, a melyben a mult év szept. 1-je óta 40 tanköteles gyermek részesül a nevelés-tanítás boldogító áldásaiban.

A tanterem úgy van berendezve, hogy a vásár- és ünnepnapokon közistentisztelet tartására is használható, s minthogy a jelenlegi tanító ev. ref. s. lelkész, valósággal is használtatik az arra

A közistentiszteletre való gyülekezésnél nagy akadály volt arra nézve, hogy e tekintetben is mindenen ékesen és jó renddel legyenek ő közöttük, az a körülmény, hogy nem volt a gyülekezetnek istentiszteletre hívogató harangja.

Ez az akadály hárított el f. hó 4-én az által, hogy egy igen szép és jó hangú 64 kilogrammos harang lett az iskola udvarán felállítva.

Ez az az „öröm“, melyet a szintyei ev. ref. leányegyház örömeinek nevezek én.

A harangot Seltenhofer Frigyes készítette Sopronban. Ára, ütő és korona nélkül, 112 frt. Az ütőt, hozzávaló szíjjal, a harangöntő ajándékba adta. A koronát s a harangtartó — igen csinos, bátogtetővel, csillaggal ellátott állványt, Veres Károly n.-szalontai építész készítette s készítette úgy, hogy csak két erős oszlopért fogadott el 5 frtot, a tetőhöz és felsze-

reléshez szükséges bádogot, vasat ő maga sajátjából vette s a bádogos munkát n.-szalontai Aufnort Ede s a vasmunkát Mezei György műlakatos végezték ingyen. Mindkét munka a legolcsóbb áron 5—5 frtra számítható. a Veres Károly által adott hozzávalók értéke 10 frt. Így tehát a harang, felszereléssel együtt, 137 frtba került.

Ezen összegből (a már kimutatott 20 frton kívül) Erdőhegy község 50 frtot adott, a szintyeiek maguk közt gyűjtöttek 30 frtot s Veres Károly építész 37 forintot adományozott. Veres Károly építész tehát az általa sajátkezűleg végzett munkán kívül 47 frttal járult a harang és hozzávalóinak előállításához.

Ez az önmagát dícsérő és magasztaló, tehát mások által dícséretre és magasztalásra nem szorult nemes cselekedet nagyban emelkedik értékében az által, hogy Veres Károly építész személyesen megjelent Szintyén és sajátkezűleg állította fel az állványt s húzta meg először azt a szép kis harangot.

Azon örömkönyvek, melyek szemében megcsillantak, minden ékesenszólásnál szebben hirdették e perczen, hogy itt egy olyan nemes lélek végezte munkáját, a ki a jótételben keresi s találja fel az élet legtisztább örömét, élvezetét. Nem érzem magamat feljogosítva arra, hogy elősoroljam itt mindazon áldozatokat, a melyeket Veres Károly építész 20—25 év óta annyi ev. ref. egyháznak oltárára hozott már. Beszélük és fenn hirdetik ezeket, a késő utódok előtt is, az illető egyházak jegyzőkönyvei. Azon díszes, meszsze ragyogó tornyok pedig, a melyeket az ő mesteri ügyessége épített már a jelzett idő alatt, mindenütt és mindeneknek az ő szakértelméről s becsületességéről tesznek tanúbizonyságot. Éljen sokáig és lelje a hitfelekezethez tartozó egyházak boldogításában továbbra is nemes örömét!

A mint fentebb jeleztem már, Erdőhegy község 50 frttal járult a szintyei harang előállításához. Vétenék az igazság ellen, ha e ponton ki nem jelenteném, hogy ebben az érdem főképen a Körözszy János jegyző s így megérdemli ő is, hogy itt szívemből kívánjam: éljen sokáig!

Azok a könyvek, a melyek a felállított harang első megszólalásakor, a szép számmal jelenlevő egyháztagnak szemeiből alápergtek, nem csupán az öröm, hanem a hála meleg könyei is voltak, — a háláé mondom, mely azon elismerésben nyilatkozik, hogy a szintyei harangot a Veres Károly áldozatkészisége és a Körözszy János buzgalma hozta létre. A meddig csak szól az a harang, ezt hirdeti annak ércnyelve a késő unokáknak is: Veres Károly és Körözszy János földön és mennyben áldottak legyenek!

Ágya, 1889. márczius 10.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkipásztor.

A „Quaerens“-nek adott válaszok s néhány szó az egyházközségi gondnokok választásáról.

Meglepetéssel olvastam e becses lap f. évi 4-ik számában azon közleményt, miszerint X. egyházban, — a törvény rendelkezései szerint végrehajtott gondnok és presbyterválasztás alkalmából felmerült azon kérdés, — hogy a gondnokságra nyert szavazatokat, — a mennyiben ezek a presbyteri szavazatokkal egyenrangúaknak látszanak, lehet-e a presbyteri szavazatokhoz hozzászámítani, — érdekesnek nyilvánítatik s az érdeklődők

véleményadásra felhívatnak; holott nézetem szerint — ezen kérdést a dolog természeténél, a gondnoki s presbyteri tisztség különbözőségénél s a törvény világos rendelkezéseinél fogva, — azon záradékkal, hogy a gondnokságra nyert szavazatoknak a presbyterségre nyert szavazatokhoz való számítása törvény-, gyakorlat- és józanészellenes, — teljesen tisztázni és a napi-rendről levenni lehetett volna.

Még nagyobb meglepetéssel olvastam e becses lap 6-ik számában a „Quaerens“-nek adott I. válaszból, hogy akadt lelkipásztor, ki kezében a törvénykönyvvel ezen eljárást helyesli s komolyan állítja, hogy egy szolgálati éveit kitöltött gondnok új választásnál gondnokságra nyert szavazatait az ugyanakkor presbyterségre nyert szavazatokhoz — egész törvény- és józanészzerűleg hozzá lehet, sőt kell számítani, — csak hogy az illető presbyter maradhasson, s meglepetésem a csodálkozásig fokozódott, midőn olvastam, hogy ezt — példa gyanánt — egy tekintélyes egyházban követett eljárással is erősíti.

Már, t. kollegám, ha ezt így lehet, sőt kell cselekedni: akkor tegyük félre a törvénykönyvet, adjunk helyet a kombinációknak, — vagy a „sic volo, sic jubeo“-féle elveknek, s ha valaki a főgondnoki és algondnoki állásra, vagy talán még a presbyteri tisztségre is nyer szavazatokat: akkor kiáltsuk ki fő- vagy algondnoknak, vagy presbyternek, a mint nekünk tesszik, mert tág kapu és széles tér nyílik erre előttünk.

Ezen eljárás, — igénytelen nézetem szerint, — törvénytelen, jogtalan, igazságtalan és józanészellenes lenne. Mert a törvény külön-külön meghatározza a gondnokok s presbyterek kellékeit, teendőit, hatáskörét, — világosan elkülöníti egymástól a két tisztséget, s habár mindkét tiszt viselői az egyház érdekében munkálkodásra vannak hívatva, mindazáltal a reájok adott szavazatok az egyenrangúságnak még csak látszatát is nélkülözik, mert a törvény egyetlen §-ából sem lehet következtetni, hogy megengedné az alkut, a csereberét a két tisztség között. De továbbá jogtalan és igazságtalan is lenne ezen eljárás; mert volna-e abban csak egy szemernyi igazság is, hogy valakit önkényűleg olyan bizalmi állásba helyezünk bele, melylyel a többség nem tisztelte meg? Nem elítélné-e eljárásumkat a legegyszerűbb egyháztagnak is s nem megtámadhatná-e csupán vele született jog- és igazságérzeténél fogva bárki is? Hiszen így, — mint a III. válasz írója igen helyesen megjegyzi, — tanácsbíróvá nyert szavazataival lehetne valaki főjegyző, aljegyző, levéltárnok, vagy a polgári községeknél községi pénztárnokságra nyert szavazataival községi tanácsos, vagy árvagyám; mert mindenik ugyanazon testület érdekében munkálkodik. Végül a józanésszel sem volna ezen eljárás megegyeztethető; mert, — tekintve azon szándékot, melylyel az a szavazó egyháztagnak szavazó cédulájára írja választottait, — józanésszel nem lehet senkinek azt állítani, hogy azt, a kit gondnoknak óhajtott volna megválasztani, — ha ez nem sikerül, — szeretné-e presbyternek is? Olyanforma eljárás volna ez, mint midőn egy lelkész a gondnoki s presbyteri tisztségekre egy időben történt szavazásnál, — azon szavazatlapokat, melyeken a „gondnok“ felírás alatti tér üresen hagyatott s csak a presbyterekre történt szavazás, — az általa óhajtott gondnokjelölt javára számította be s ezen eljárását azzal indokolta: „qui tacet, consentire videtur“. Igaz, hogy a különböző tisztségekre egyszerre történő szavazásnál, különösen írni kevésbé tudó egyháztagnaknál fordulnak elő zavarok, s megtörténhetik, hogy a hibásan kiállított szavazatok nem számítása folytán el-esik olyan egyén, kinek megválasztatása az egyház érdekében

kívánatos lett volna; de azért, — szerintem, — ha törvényesen és helyesen akarunk eljárni, a szavazatokat, minden mellékes combináció nélkül úgy kell összeszámítani, a mint vannak; „s alig is hiszem, hogy másként tenni méltányos és igazságos lenne“.

Azonban, míg az I. válaszról így gondolkozom, addig a II. válasz írójával teljesen egyetértek, — sőt a végeredményben a III. válasz írójával is osztozom, csupán a presbytereknek — általa ajánlott kisorsolására s az egyházközségi gondnokok választására nézve lesz némi ellentétes megjegyzésem.

Ugy látszik, H. Zs. kollegám a kisorsoltak helyére választott új presbytereket 3 év múlva ismét sorsoltatni akarja, holott a presbyterek — a 25. §. szerint — feltétlenül 12 évre választatnak, s csak a 27. §. szerint belépettek szolgálnak több vagy kevesebb ideig, — de ezen új presbyterek 3 év múlva nem jöhetnek sorsolás alá, mert akkor sohasem lennének 12 éves presbyterek.

Tisza-Kürt.

Szűk Károly,
ev. reform. lelkész.

(Vége köv.)

Irodalom.

Megjegyzések

a Csiky-féle „Hit, remény és szeretet“ című imakönyvnek
Dávidházy J. által írt bírálatára.

Dávidházy e lap 8-ik számában reflektál az én általam ugyanezen lapban és ugyanezen műre írt ismertetésre, melyben én a farsangi imádságokat egy jövő kiadásban kihagyandóknak véleményezem.

Azt írtam ez ismertetésben: „Mirevalók ezek az imádságok? A farsang ideje nem képezi az egyházi esztendő részét; a pogány bacchanáliákra emlékeztető ez imádságok, e szerint megzavarják az egyházi év rendjét. Ezeknek egy 3-ik kiadásból okvetlen ki kell maradniok“. Azt is írtam, hogy „mentségökre legfőlebb az hozható fel, hogy hatni akarnak az örömnök is keresztyéni tisztaságára“.

Ezekre nézve Dávidházy megjegyzi, hogy ő e véleményét nem osztja, okul adván a következőket: „Hiszen, ha a farsang nem tartozik az egyházi évhez, nem tartozik oda a böjt, nem tartoznak oda az életnek különböző foglalkozásai és viszonyai sem, — — — sem az ez alkalmakra írt imádságok s így azok is kihagyandók lennének, mit, azt hiszem, L. A. úr sem akar. S a mint azok helyet foglalhatnak, sőt azoknak helyet kell foglalniok ezen az élet minden körülményei között, hív barátul ajánlkozó könyvben, úgy ezeknek is helyet lehet, sőt kell ott foglalniok“.

A miért én a farsangi elmélkedést és imákat törlendőknek mondom, ennek bővebb megokolása a következő.

A farsangi imádságok az „Ünnepi elmélkedések és imádságok“ osztályába lévén sorozva, újabban is kénytelen vagyok kijelenteni, miszerint én a farsangot, mint keresztyén ünnepet el nem ismerem és így mint ilyenre keresztyén ünnepi imák nem alkalmazhatók. Hogy pedig „örülünk az Urban“ és imával is eszközölhessük az öröm keresztyéni tisztaságának megóvását, arra e nagy imakönyvben lehetett volna elégséges alkalmat találni, a nélkül, hogy ünnepet cre-

áljunk, mely tényleg nem létezik. Sajnálom, hogy már az első kiadásnál nem nyilatkoztam az akkor egyetlen farsangi ima ellen. Most pedig annál inkább kell ezt tennem, miután maga a szerző a 142-ik lap első kikezdésében, a farsangi elmélkedésben, mintegy megokolólag ekkép nyilatkozik e tárgyról: „Egyházi rendtartásunk szerint is, mielőtt bekövetkeznének a Krisztus Urunk szenvedésére emlékeztető böjti napok, most a vidám farsangi napokat, az öröm heteit éljük. Egyházunk a világ azon szokásának hódol mintegy ezen idő alatt, mely ki akarja magát tombolni, mielőtt magába szállana s komoly gondolatokat táplálna lelkében. De az egyház meg is akarja szentelni ezen napokat“ stb. Ezekben a szerző három ízben is az egyházra, sőt annak rendtartására hivatkozik, hogy ennek tekintélyével igazolhassa a farsangi ünnepi imádságokat.

Ilyen egyházi rendtartásról azon számos ker. imakönyvszerzőnek nincs tudomása, kik imakönyveikben pogány ünnepekre alkalmazott imáknak helyet nem adtak. Tehát — delendas esse censeo.

Azt sem állítom, hogy ünnep a „böjt“, és ha nagyon követelné a híveknek serege, a böjti imákat is áthelyezném az alkalmi imák közé. De a böjt összekötő kapcsa az ünnepeknek, a Megváltó szenvedésére emlékeztető napok tisztán keresztyéni tényekkel és eszmékkel foglalkoznak s így az ünnepi sorrendben méltán találhatnak helyet.

A mely imáknak ki nem hagyhatásáról beszél D. úr, azok mint alkalmi imák helyükön vannak s a könyv címénél: „az élet kedvező és kedvezőtlen napjaira“ teljesen igazoltak. De nem állhat ez a farsangi imákról, melyeket még az alkalmi imák közé sem sorozhatni.

Ez imakönyv népkönyvvé kezd válni s ha áll az, hogy „sancta res puer, — úgy áll ez a hívekre nézve is.

Láng Adolf.

E megjegyzésekre, nagyt. Dávidházy János esperes úrnak a 8-ik számban megjelent észrevételei után most már én felelek néhány sorban.

A szóban forgó farsangi imádságokat, egy esetleg új, harmadik kiadásból semmiesetre sem fognám kihagyni. Nézze meg a nagyt. főesperes úr a hazai református szerzők által kiadott predikációs vagy imádságos könyveket, a legtöbbben fog találni farsangi egyházi beszédeket és imádságokat. A mi magyar református egyházunk lelkészei a böjti heteket megelőző heteken, a világ mulatozásaira tekintettel predikálnak és imádkoznak. Ez teszi éppen aktuálissá, alkalmivá katedrai működésöket. Szoros értelemben vett rendtartás valóban nem parancsolja ezt, de a szokás oly annyira meghonosította, rendszerezítette, hogy biztosíthatom a nagyt. főesperes urat, könyvem református olvasóinak az tűnnék föl és tetszenék vissza, ha ilyen imádságokat nem találnának abban.

Igaza lehet a nagyt. főesperes úrnak, ha azt kifogásolja, hogy ez imádságokat az ünnepi imádságok közé soroztam. Tudom, hogy a farsangi hetek nem ünnepi idő, de egy dolgot nem szabad elfelednünk, és ez az, hogy mi nálunk, reformátusoknál az egyházi év eszméje egyáltalában nincsen úgy kifejlődve, mint pl. a lutheránus testvéreknél, s ha én ez imádságokat valamely más szakaszba osztanám be, ugyanezt kellene tennem nemcsak a böjti, hanem még inkább az év elején és utólján tartott imádságokkal és elmélkedésekkel is. Egy egy-

szerű református olvasó azokat a farsangi imádságokat, meg vagyok róla győződve, ott fogja keresni, a hova azokat én beosztottam. Különben nagyon köszönöm a megjegyzéseket. Ismételve mondom, ez imádságokat nem fognám kihagyni egy esetleg megjelenendő harmadik kiadásból, de a szakasz címén mindenesetre változtatni fogok, ha Isten életemet és erőmet megtartandja, és a művet még egyszer sajtó alá kell rendeznem.

Csiky Lajos.

Der Aufschwung der Böhmischo-Mährischen Kirche unter Kaiser Franz Josef I. 1848 - 88. zum vierzigjährigen Regierungsjubiläum, dargestellt von H. A. J. Lütge, Pastor an der niederl. ref. Kirche in Amsterdam, 108 oldal Scheffer et Co. kiadása 1888.

A fentírt című könyv íróját a cseh-morva egyház iránti meleg érdeklődés és benső rokonszenv hatja át. Forrásaiul az írott történelmi adatokon kívül, különösen az általa részletesebb leírás czéljából felvett négy évtized eseményeire vonatkozólag, felhasználta cseh-morva barátainak szóbeli előadását és saját személyes tapasztalatait is, úgy hogy lehetőleg teljesen hű tárgyilagossággal terjeszti elő a tényeket. Célja főleg az, hogy az utóbbi negyven év alatt elért siker, haladás és erősödés felmutatása által, az uralkodó fenkölt gondolkozásáról és protestáns alattvalóhoz való állandó kegyességéről bizonyosságot tegyen, másfelől pedig a cseh-morva ref. hitsorsosokat úgy a fejedelem, mint mindenekfelett a menyeyi Atya iránti háladatosságra s a megkezdett munkában való kitartásra buzdítsa. E végre első sorban is, tizennégy lapra összevonva, felmutatja a cseh-morva reformáció ősmultját, a reformáció előtti korszaktól 863-tól kezdve, a küzdelmek és megpróbáltatások hosszú századain keresztül egészen 1848-ig. Ennek az ezer éves multnak történelméből úgy ismerjük meg a cseh-morva testvérek egyházát, mint az Ur vértanú anyaszentegyházát. Csupán egy ízben csillámlott fel a boldog jövő fényugára, 1619—1620. midőn V. Frigyes pfalcsi választófejedelem választatott meg cseh királylyá. (1619. auguszt. 19.) Ennek a gúnyosan úgynevezett téli királynak rövid országlása azonban egy tűnő álm volt, melyre kínos ébredés s még kínosabb vergődés gyászokora következett. A fehérhegyi ütközet után (1620. nov. 8.) Csehország II. Ferdinánd lábai előtt feküdt, megtörve, megaláztatva. Az ekkor kezdődött ellenreformáció, ismeretes eszközeivel meghiusított minden eddigi és további haladást s csakis II. József türelmi rendelete következtében lélezett fel kissé szabadabban az elnyomottaknak noha számban megfogytakozott, de hitben rendületlen kisded serege.

Az egyenjogúság aerája, a cseh-morva ref. egyházra nézve 1848-czal kezdődik. Egész Európán át elhatott a szabadság jogos érzetének kiáltó szava s a zsarnokság bilincseit lerázták az elnyomottak. Ausztriában is proklamálva lett az alkotmány, (1848. ápril. 25.) mely szerint a 17. paragrafus értelmében, minden alattvalónak teljes hitvallási és személyi szabadság engedtetett. Mialatt e kedvezmény előnyeinek miként leendő alkalmazásáról kezdtek gondolkozni az evangélikusok: megtörtént Ferdinánd lemondása, és I. Ferencz József királyunk 1848. decz. 2-án Ausztria trónjára lépett. Első fényes tette volt 1849. január 30-án kibocsátott rendelete, mely a mindkét hitvallású evangélikusok legégetőbb nyomorait enyhítette. Erre ugyanazon év márcz. 4-én kelt pátensével teljes vallásszabadságot és egyházigazgatási függetlenséget ajándékozott az evangélikusoknak. Az öröm és lelkesedés

leírhatatlan volt s a szilárdulás és gyarapodás érdekében megindult a tevékenység. De Róma is megszólalt és 1856-ban megkötötte Ausztria Rómával azt az ismeretes áldatlan szerződést, melynek neve concordatum s melynek következményeit mi is sajnosan tapasztaltuk s ismerjük. A belpolitika fejlődésében azonban lényeges változás állott be Lombardia elvesztése után; mely helyzet fejlődészerű következménye gyanánt az új alkotmányos aera köszöntött be 1860. márcz. 5. Majd midőn 1861. márcz. 5-én mindkét hitvallású evangélikusoknak teljes polgári és politikai egyenjogúság biztosítatott: megkezdődött az egyházalkotmány revisiója is és még ugyanazon évben elibe terjesztetett a minisztériumnak az új egyházalkotmány-tervezet. Odaát természetesen könnyebb szerrel ment keresztül a Thun-féle Entworf, mint nálunk, hol az még 1859-ben publikáltatott. Cseh-morva testvéreink, valamint osztrák evangélikus atyánkfiai az előbbi elnyomatás után valódi jótéteménynek s váratlanul jött áldásnak tekintették a pátens kedvezményét, mely mi ránk nézve jogaink elvételével, illetve azok teljes megszorításával lett volna egyértelmű.

Hosszas előkészítő munkálatok után végre egybehívatott az első osztrák evang. és ref. zsinat Bécsbe 1864. május 22. egyfelől és különösen az egyházigazgatás megállapítása, másfelől, de korlátolt jelleggel, az iskolai nevelés és oktatás körébe vágó dolgoknak megbeszélése czéljából. Ugyanezen év jan. 12-én kineveztetett az ev. theol. fakultáson a ref. dogmatika tanszékére Böhler Ede tanárnak. Az első zsinat megállapításai, az államjogi szempontból kifogásolt részek kihagyásával, 1866. jan. 6-án szentesítették s jogilag mind e mai napig érvényben vannak. Ez az egyházalkotmány zsinatpresbyteri alapon nyugszik. A presbyteriumot a gyülekezet választja, mint nálunk; minden egyházmegyének megvan a maga conventje, vagyis közgyűlési hatósága, melynek rendes tagjai: minden gyülekezet lelkésze és rajta kívül még egy presbyter. Az egyházkerületi gyűlések tagjai az egyes egyházmegyei közgyűlések által választatnak a lelkészi és világi eleméből; a zsinat tagjait pedig a srperintendialis közgyűlések választják egyenlő számú lelkészi és világi tagokból. Zsinat minden hat évben tartatik; elnökét saját kebeléből választja; intézkedései jóváhagyás végett az uralkodó elé terjesztendők. A kettős elnökség ismeretlen odaát. Nagy megszorítása azonban az egyházalkotmánynak a főegyháztanács, mely mint állami, tehát az egyházon kívül álló hatóság, sehogysem fér össze a zsinatpresbyteri egyházalkotmány alapelveivel. Ennek tagjait egyenesen az uralkodó nevezi ki. Hatáskörébe tartozik a végrehajtó hatalom gyakorlása minden irányban.

Míg az első ref. zsinat tárgyalásai az ág. hitv. evangélikusokéval közösen folytak: addig már a későbbi (1871., 1877., 1883.) zsinatok mindig önállóan, külön tartattak, a mennyiben a reformátusok nem tartották alkalmasnak a közös együttműködést. A második zsinat nevezetes mozgalmat indított meg arra nézve, hogy a cseh-morva egyház részére, mely 110,000 lelket számlál a csak 10,000-nyi németajkúakkal szemben, külön egyházalkotmány készíttessék, egyszersmind, mint cseh-morva egyház, a bécsi főegyháztanácstól függetlennek, teljesen autonomnak tekintessék. Ez eszme természetesen hajótörést szenvedett s az ez irányban megindult mozgalmat, mint a melyben az osztrák kormány cseh törekvéseket látott, igyekeztek felülről idejében elnémítani. A harmadik

zsinat (1877.) főalkotása a cseh-morva ref. egyház számára készített agenda, melyet részletesen ismertettem annak idején az *Evangy. Prot. lap* 1878. évi 8. számában. Ennek létrejövételében a fő-fő érdem Böhl tanárt illeti, ki a negyedik zsinaton már mint elnök működött. Ennek az ő vezérlete mellett tartott negyedik zsinatnak (1883.) nevezetes alkotása az a proclamatio, mely szerint az osztrák reformátusok a második helvét hitvallás mellett a heidelbergi kátét is symbolikus könyvül ismerték s fogadták el.

Az új aera alatt elért mindeme haladással azonban még nincsenek teljesen kielégítve cseh-morva atyánkfiai: különösen nyugtalanítja őket a főegyháztanács intézménye, mely noha, míg oly jeles férfiú áll az élén, mint az általunk is ismert és tisztelt Tardy Ármin, a ki mint hittudós és egyházszervező egyaránt tekintély — addig nem lesz soha félelmetes. De ha azok a kezek — adja Isten vajmi későn még! — ellankadnak egykoron: bizony kérdés, ki lép az ő nyomába? Tardy és Böhl neveihez fűződik a cseh-morva ref. egyháznak fellendülése az utóbbi negyedszázad alatt. Az uralkodónak fokozódó atyai jóindulatát a két férfiú a legáldásosabban gyümölcsöztette, úgy új gyülekezetek alapítása, missiói pontok létesítése, mint a meglévő egyházak erősítése s gyarapítása tekintetében. Körülöttök s mellettök a munkatársaknak egész csapata sorakozik, kiket egyenként s érdemeik méltatása mellett felsorol szerzőnk, ki záradékul egy kis statisztikát is közöl, melyből megtudjuk, hogy Csehországnak 5,600,000 lakosa közül 70,000-en, Morvaországnak 2,160,000 lakosa közül pedig 40,000-en reformátusok, míg a cseh-morva luth. atyafiak száma együttvéve = 55,200. Mivel adatai csakis a cseh-morva területre szorítkoznak, megérintjük, hogy egész Ausztriában, a helvét és ág. hitv. evangélikusok összes száma 411,313 lélek.

A hitsorsosi szeretet melegével, vonzó tiszta stylusban írt mű — mint az uralkodó negyven éves kormányzasi jubileuma alkalmából kibocsátott történelmi emlék — bizonyára jótékonyan és áldásosan fog hatni a cseh-morva ref. egyház és annak minden barátai körében, sőt legfelsőbb helyen is megelégedéssel fogadtatik egy holland állampolgárnak ily alakban nyilvánuló hódolata.

A mű kiállítása igen díszes és méltán dícséretére válik a kiadó özégnek.

Záradékul visszhangozzuk szerzőnek hő óhaját, hogy az újabb időben bealattomoskodott szektákkal is küzdő cseh-morva testvéregyház, a maga fontos missiójának betölthetése végett, időről-időre erősödjen s virágozzék! Adja Isten!

Erdős József.

Isten országa. Templomi és Iskolai Beszédok gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallástanítására. Molenkamp. C. J. és Stanley Arthur műveik után átdolgozta Benke István. II. k. Ára 1 frt 20 krajczár.

Maxima debetur pueris reverentia. E nevezetes jellegével kezdjük meg fentjelzett mű ösmertetését. E jelmondatot szerzőnk így adja magyarul: nincs nagyobb tisztelet annál, melyet egy kis gyermek lelkiösmerete kíván meg. Mi azonban így értelmezzük: „nagy tisztelettel tartozunk a gyermekek iránt”. Ez a tisztelet buzdította kétségen kívül szerzőt is azon szép és nemes elhatározásra, hogy hírneves egyházi szónokoknak gyermekek számára írott egyházi beszédeit magyar nyelvünkre átültesse. Ha van mai napság gyermek-színház, gyermek-bál, gyermek-újság, bizony

eljött az ideje, hogy azoknak netalán kártékony hatását a gyermek-istentisztelet ellensúlyozza. A vallástanítás szűkebb korlátok között ugyan, de szintén arra törekszik, hogy a főgékony gyermeki kedélyt megőrizze az erkölcsi romlottságtól. A romlottság ellen ily gyógyszerül tekinthető a gyermeki értelemhez alkalmazott egyházi beszéd is. Ez ellen tehát elvileg kifogásunk nem lehet, sőt nagyon is helyeselhető elv, melynek megvalósításától, ha nem remélhetünk is óriási sikert, de mindenestre számíthatunk üdvös eredményt. Erre nézve azonban okvetlenül megkívántatik, hogy a gyermek a szó teljes értelmében átértse és átérezze, a mit véle közlünk. Már az első kötet ösmertetésénél említők, hogy ez a legnehezebb feladatok közé tartozik, s ez a II-ik kötet még inkább megerősített akkor kimondott nézetünkben. Pedig készséggel ösmerjük be, hogy a II-ik kötet tartalma bennünket jobban kielégített, mint az első. De mindamellett elébbi aggályunkat a legkevésbé sem oszlatta el. A gyermekek és ifjak között, habár csak három-négy év választja is el őket egymástól, értelmi tekintetben nagy távolság van s ezt a távolságot kiegyenlíteni, egymással ugyanazon kalap alá szorítani nem sikerült. Elméletileg s gyakorlatilag is olyannak kellene lenniök a predikációknak, hogy rájuk illjék: „in quo et elephas natatus agnus ambulat”. És régebb magyar egyházi íróink beszédei közül nemesak egyet hozhatnánk föl mutatványul annak igazolására, hogy ez elvet megközelítették. Ma azonban a bölcsészeti, társadalmi, műveltségi korszerű kérdések azt a bibliai egyszerűséget s kenetteljességet egészen kiszorították az egyházi beszédek legnagyobb részéből, s befolyása van ezen eljárásnak magára az irányra is. Ezt érezték s érzik azok, kik a gyermek-istentisztelet tartását szorgalmazzák. Nem szabad lelki tápszer nélkül hagyni azokat, kiket Idvezítőnk is magához hívott. De az a lelki tápszer legyen ám teljesen nekik való, tejenk itala. Mert mihelyt túlszárnyalja értelmüket, kedélyök paradicsomkertjét, hallanak ugyan, de nem értenek. Ne nyújsuk hosszúra a beszédet, mert figyelmök, bármily érdekes legyen is máskülönbén a beszéd, ellankad, kifárad. A mit eléjük terjesztünk, legyen igaz, ne vegyüljön abba semmi olyas, mi az igazságtól csak egy hajszálnyira is eltér. Az irány pedig legyen szabatos, ne pedig érthetetlen és nehézkes, mert a gyermeknek, ne tudja bár a nyelvtani szabályokat, mégis van érzéke. Sérti fülét, bántja érzékét, ha előadásunk nem világos s a homály miatt aztán a beszéd hatása is elmarad.

Ezek szerint az a kérdés, ha vajjon az általunk elősorolt föltételek föltalálhatók-e a kezünk alatti kötetben? Mellékesen megjegyezzük, hogy nem jó barátunk az, ki gyarlóságainknak hízeleg s fogyatkozásainkat elsimítani igyekezik. Bírálóunkat jóakarattal vezeti, de a jóakarattal nemcsak az átdolgozó úrra, de kiterjed a gyermekekre is. Nemesak B. J. úrnak, de a gyermekeknek is óhajunk használni, mikor a mű jó oldalai mellett annak árnyoldalaira is figyelmeztetjük úgy az átdolgozó urat, mint a nagy közönséget, hogy a részrehajlatlan bírálatnak egyik is, másik is hasznát vehesse. Lássuk tehát, melyek azon beszédek a fentjelzett kötetben, melyek nézetünk szerint a gyermeki kedély világához illenek. Az I., IV., VI., VII., XIV., XV., XVI. E nyolcz beszéd az, melyet nézetünk szerint, természetesen módosítva, a gyermekek előtt lelki sikerrel előadhatunk. A többiek többé-kevésbé olyanok, melyek felfogásukat túlszárnyalják, sőt van egy, t. i. a XII-ik, melyet határozottan kárhoznatni lehet. Igaz ugyan, hogy a bűnt meg kell ösmertetni a gyermekkel is, hogy attól visszaborzadjon, de oly

lúnt, melyről még fogalma is alig van, nem terjesztenék eléjük. S mily ríkító színekkel ecseteltetik ott Heródiás és Salomé bűne: „a király és mulató társai nem győznek gyönyörködni a kéjes mutatványban. A leány oly szép és a táncz oly művészi. A bortól káprázatos szemek előtt lejt ide s oda, úgy, hogy minden mozdulata s egész testtartása a tisztátalan érzületű képzeldésnek ad táplálékot stb.“ Miért rajzolni a gyermekek előtt ily képet? Miért rajzolni a házasságtörés bűnét oly érzéki színekkel? S a rettenetes fejedelemre mutatva szól így szerző: „szolgáljon az ő példája nektek intésül“. Föl sem tételezhetjük, hogy azokból a 12 éves gyermekekből, kik bennünket hallgatnak, házasságtörők és gyilkosok váljanak. Ugyanebben a beszédben olyasmit olvasunk, a mit csak szerző képzelete alkotott. Mert én legalább sehol sem olvastam szentírásunkban, hogy Keresztelő János bebocsáttatást kért volna a királyi palotába. Nem hívták őt oda sohasem, hanem erőszakkal vonszolták. Ne mondjunk a gyermekek előtt olyat, a mit, meglehet, elmond szülei előtt otthon s kiderül, hogy mi valótlanúságot állítottunk. Akkor még az igazságnak sem ad hitelt. Maxima debetur stb.

Nem értjük azt sem, hogy református, illetőleg protestáns gyermekek számára dolgozván át e beszédeket, miért emleget „apró szentek“ innepét. Hiszen december 28-ka nekünk nem innepünk s így önkénytelenül is azon eszmét ébreszti föl a gyermekekben, hogy nincs igazunk, ha ez innepet meg nem tartjuk.

Censor.

(Folyt. köv.)

Jézus útja a Golgotháig. Bőjti írásmagyarozatok. Irta Szigethy Dániel, új-malomsoki ev. ref. lelkész. Lenyomat a „Gyakorlati bibliamagyarozatok“ 1889-dik évi folyamából. Jól tette Garzó Gyula, hogy e beszédeket külön füzetben is kiadta. Vállalatának értékét emelte ezzel. A füzet tartalmát nem szükséges részleteznünk, czíme megmutatja, hogy miről van abban szó. A t. szerző, mint maga mondja, negyven év óta mondogat ilyenféle bőjti beszédeket, s nem lehetett célja, egy-egy magyarozatban a teljes szöveget kimerítenie. A mit ad, az kétségen kívül kitűnő, mert a mi a gyakorlati bibliamagyarozatnak egyik legfőbb kelléke, a gyakorlati alkalmazás, a tulajdonképeni erkölcsi elem, arra kiváló súly van helyezve e magyarozatokban. Midőn megjegyzzük, hogy a füzetben kilenczvenhat lapon, huszonöt magyarozatban íratik le Jézus útja a Golgotháig, a fentebbiekkel együtt eleget mondottunk e füzetéről, melyet szívesen ajánlunk olvasóink figyelmébe.

Számtan a gimnáziumok I—III. osztályai számára. Összeállította Zsindely István tanár. III. évfolyam. A III. osztály számára. E kötetet a gimnáziumi könyvtár VIII. kötete gyanánt kiadja a „Sárospataki irodalmi kör“. Ára füzve 60 kr, füzetlen 53 kr. Nem tartozik szorosan lapunk keretébe ismereteni e művet, nincs is hozzá elég terünk, de mert ismerjük a mű szerzőjének kitűnő irodalmi nevét, bizton ajánljuk azt az érdeklődő szakférjak figyelmébe.

Különfélék.

Egyetemes konventünk f. hó 21-én megkezdette üléseit Budapesten. Megbízható, pontos értesüléseink pénteken estig nem érkezvén, a gyűlés fontosabb tárgyairól jövőre referálunk.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság holnap tartandó szervezkedő gyűlésére városunkból Némethy Lajos, Balogh Ferencz és Csiky Lajos útaztak fel. Az első a debreczeni ev. ref. egyházközséget, a két utóbbi a tiszántúli egyházkerületet fogják képviselni. Főt. Révész Bálint püspök úr személyét Kiss Árcs esperes úr fogja a szervezkedő gyűlésen képviselni, mint a ki a konventi gyűlésen is helyettese, a debreczeni főiskolai tanárkar képviselésére pedig Tóth Sámuel úr kérését föl. Felútagzott még Debreczenből Géresi Kálmán tanár úr. A mint értesülünk, egyházkerületünk különböző vidékeiről is többen fel fognak menni e fontos gyűlésre.

Károli Gáspár emléke. Lapunk tizedik számában 59 frt 50 krt mutattunk ki, mint a Károli Gáspár síremlékére és szellemi emlékére gyűlt összeget. Azóta Tabajdi Lajos szatmári lelkész úr 1 frtot küldött be hozzánk, nem jelölván meg a közelebbi czélt. Mi tehát ezen 1 frtot a síremlék tőkájéhez csatoljuk. Így eddig nálunk 60 frt 50 kr jött be a Károli-alapra, a mely összeget ideiglenesen, míg valamely közös megállapodásra jutunk, a debreczeni nagytakarékpénztárban helyeztünk el. Mint igen örvendetes újdonságot közölhetem, hogy főt. Révész Bálint püspök úr, a minden szépért és nemesért buzgó egyházi fő, körlevelet intéz az esperes urak útján kerülete egyházközségekhez, hogy lehetőleg mindenki hozza meg áldozatát a szép célra. Lapunk fogja nyugtázni a püspöki hivatalhoz befolyandó adományokat.

Menyhárt János-alapítvány. (Tizennegyedik kimutatás.) Ujabban ez alapítványra Lévai Mihály b.-szent-mártoni lelkész úr 1 frtot küldött s így a már nyugtázott 307 frt 56 krral együtt teszen eddig az alapítvány értéke 308 frt 56 krt, melyből 306 frt 56 kr már a debreczeni nagytakarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1889. márcz. 21. Csiky Lajos.

Esdő szózat a nagy-kikindai evangyéliumi reformált egyház érdekében. A magyarországi reformált egyháznak a közelmúltban kifejtett áldásos tevékenysége; a más ajkú nemzetségek között szétszórva élő magyar reformátusság megmentésére irányzott munkája alig irányúlhatott a hazában nagyobb fontosságú pont felé, mint Nagy-Kikinda és környéke; hol 58 községben, mintegy 75 négyszögmértöldnyi területen nem volt híveinknek lelkipásztora. E nagy szükségén már Isten jóvoltából segítve van. Óh de még nagyon sok a további teendő; sok a hiány, melyet minél előbb eloszlalni égető szükség. A központon, e nagy forgalmú, nagy népességű s számos hivatalokkal bíró városban egyházunk csak úgy teljesítheti a református egyház méltóságához illő feladatát, ha saját imaháza, iskolája s parochiája lesz; melyek úgy Nagy-Kikindán, mint a hozzákapcsolt nagy területen az egyház létezésének bizonságai, s hite szent lángjának világító tornyai legyenek. Nem kell nekünk senki előtt sok magyarozattal élni, a jó és nemes szívek megértik a mi nagy szükségünket; s megnyílnak kiáltásaink, s buzgó kérésink szavára. Ne mondja senki, hogy a közalap segítvén benneteket, mi már nem segítünk rajtatok!... Örök hálánkra érdemes a közalap segítsége, mert az életet az adta nekünk; ámde hogy erőt nyerhessünk, hogy illőképen járhasunk, s az egyetemes reformált egyház méltó képét viselhessük e vidéken: segedelemért esdő szavunkkal a kegyes jó szívekhez fordulunk és kinek-kinek, a mint Istentől vette, Isten dicsőségének megépítésére kegyes adományát kérjük az említett nagy célra, mely bármily csekély legyen is, kedves lesz az Isten előtt és hálára méltó a mi szívünkben. Legyetek meggyőződve, hogy az Isten az ő nagy irgalmasságából megcse-

lekszi azt, hogy a ti jó kedvetekben történt adakozástoknak haszna ti reátok térjen. Felkérünk hát kit-kit, hogy a kinek szívét Isten jóra indítja a mi szükségünk iránt, ezen ívre becses adományát felírni kegyeskedjék. Kelt Nagy-Kikindán, 1889. februárhó. F e k e t e G y u l a, reform. lelkész. V a r g a N a g y I s t v á n, egyh. főgondnok. Ajánljuk ez esdő szótatot egyházaink, hitfeleink pártfogásába. Többször volt már alkalmunk jelezni e kised egyház buzgó, ifjú lelkészének nemes munkáját. A hova eljut ez esdő szótat, ne találjon az ott siket fülekre. Lapunk 2 frtot küld az atyafiak segélésére s az esetleges. hozzánk e célra küldendő adományokat szívesen közvetítjük. Az organismus erőtelen tagjainak segélése az egész test kötelelesszerű feladata.

Kinevezés. Az igazságügyminiszter K á g y i L a j o s n. v. aradi ev. ref. segédlelkézt, főiskolánk volt növendékét, megfelelő díjazással kinevezte a nagyváradi törvényszéki fogházhoz lelkésznek. Kágyi Lajos Debreczenben járt, hogy lelkészszé avatását kérelmezze főt. Révész Bálint püspök úrnál.

Haláleset. Teljes részvétellel közöljük e hozzánk beküldött gyászlevelet. Özvegy Fejes Józsefné született Matolesi Zsuzsanna úgy a maga, mint fia: Fejes Lajos gyógyszerész és ennek gyermekei: Irén és József, valamint fia: Dr. Fejes József orvostudor és ennek neje: Hoffmann Elza, nem különben testvérei: Matolesi János, Dávid, Magdolna és ezeknek szerettei nevében fájdalomdult szívvel jelenti a felejthetlen jó férj, gondos családapa és nagyapának néhai FEJES JÓZSEFNEK, az atyai ev. ref. egyház lelképásztorának, élete 66-ik, boldog házasságának és buzgó lelképásztorkodásának 37-ik évében folyó év márcziushó 15-én esteli 7 órakor hosszas szenvedés után történt gyászos elhunytát. Az elhunyt földi maradványainak végtisztessége folyó év márcziushó 17-én d. u. 1 órakor az atyai ref. lelkési lakban fog megadatni és hült tetemei e helyről a simai ref. sírkertbe szállítatni. Atya, 1889. márcz. hó 15. Áldás és béke lengjen hamvai felett! — Vigasztalást kívánunk a gyászoló feleknek. A hű szolgának pedig fényeskedjék az örök világosság!

A „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ szerkesztője, Garzó társunk, felhívja azon régi előfizetőit, kik csak az első két évben járatták folyóiratát, hogy ha hajlandók volnának az 1882., illetőleg második évi folyamtot megválni, e folyamtot a kiadóhivatal, vagy készpénzért, vagy cserébe, más évi folyamtokért, a melyekben bevégzett magyarázatok vannak, beváltani hajlandó volna. Miután pedig több példányra volna szükség, kéretnek mindazon lelkéztársak, kik az eladásra vagy cserére hajlandók, mihamarább értesíteni nevezett szerkesztőt.

Révész Imre temetési beszédeit ismertetvén a mult számban, most pótlólag megjegyezzük, hogy a következő két füzetet csak azok szerezhetik meg Révész Kálmán pápai theologiai tanártól az eredeti előfizetési áron, a kik már az első füzetre is előfizettek. Másoktól, a Kókai Lajossal kötött szerződésnél fogva, nem fogadhat el előfizetést a kiadó.

Szerkesztői posta. Sz. J. L á z á r i. Köszönöm a küldeményt. Jönni fog, de csak néhány hónap mulva, mert a Tárca most valóban huzamos időre le van foglalva; tehát türelmet és elnézést kérek. — K. F. K a r c z a g. Cikkére mielőbb sort

kerítek. Az ígért cikket szívesen fogadom s bizonyára ki is adhatom. — N. E. Utóbb érkezett cikkét nem adom ki. Mi tudjuk azt, mily sok nehézségbe ütközik a lap anyagi ügyeinek kellő rendben tarthatása s az ajánlott szépítőszer mitsem ér. A multkori izenet, mely a simításra vonatkozott, cikkének nem erőteljes hangjára, hanem irányára vonatkozott. — K. B. K é é r Magánlevelem ment. A lelkési Tár ismertetését mielőbb kezdem. — V. L. Majtis. Most hadd ne jöjjön ez a cikk. Mi a legjobbat reméljük. — A Sp. Lapok egy olvasójának. A Révész Imre temetési beszédeinek bírálatára tett észrevételeit jövő számban kiadom.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Pályázat

a bihari ev. ref. egyházmegyébe kebelezett berettyó-szent-mártoni IV-ed osztályú lelkési állomásra.

Évi fizetése: 1. készpénz 42 frt, 2. 22 köből kétszeres búza, 3. 22 köből árpa, 4. hat szekér széna váltsága = 40 frt, 5. 21 hold föld, 6. 2 öl tűzifa, 7. örletés, 8. kert pénzértékben; összesen 535 forintra tehető.

Pályázati kérvények a folyó évi ápril 18-ikáig nt. Szabó Károly bihari ev. ref. esperes úrhoz Csökmöre (Biharmegye) küldendők. Debreczen, 1889. márczius 21.

Révész Bálint,
püspök.

Pályázat

a bihari ev. ref. egyházmegyébe kebelezett fugyii IV-ed osztályú lelkéstanítói állomásra.

Évi fizetése: ágybérpénz, gabona, szántókaszálóföld, szolgálmány, tűzifa és tandíjból pénzértékben = 401 forintra tehető.

Pályázati kérvények a f. évi ápril 18-ikáig nt. Szabó Károly bihari ev. ref. esperes úrhoz Csökmöre (Biharmegye) küldendők.

Debreczen, 1889. márcz. 21.

Révész Bálint,
püspök.